

УДК 330.1 338 (075.8)

Головіна Л.

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНІ АСПЕКТИ ДІЯЛЬНОСТІ ВІТЧИЗНЯНИХ КОРПОРАЦІЙ - ОБ'ЄДНАНЬ ПІДПРИЄМСТВ

Досліджено особливості створення та функціонування діяльності корпорацій в Україні. Проаналізовані зовнішні та внутрішні фактори, що впливають на процеси інтеграції вітчизняних підприємств у корпорацію. Ключові слова: об'єднання підприємств, корпорація, бізнес-групи, консолідована звітність.

Исследованы особенности создания и функционирования корпораций в Украине. Проанализованы внешние и внутренние факторы, влияющие на процессы интеграции отечественных предприятий.

Ключевые слова: объединение предприятий, корпорации, бизнес-группы, консолидированная отчетность.

Investigated are characters of corporation' formation and activity in Ukraine. Analyzed are external and internal factors, affected on the process of national enterprises integration. Key words: associations of the enterprises, corporation, business-groups, consolidated reports.

Постановка проблеми. В останні роки поширились світові тенденції злиття крупних підприємств, поглинання маленьких підприємств, створення тимчасових об'єднань. Процеси інтеграції господарюючих суб'єктів у вітчизняному просторі потребують поглибленого вивчення теоретичних та методологічних аспектів їх здійснення.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблема визначення сутності та реалізації функцій корпорації в економіці ще залишається відкритою. Дослідженню особливостей функціонування корпоративних структур займалися Ф.І. Дементлі, С.О. Якубовський, Ю.Г. Козак, Малик, А., Плотніков О., Новицький В. та інші.

Невирішені частини загальної проблеми, якій присвячується стаття. У вітчизняному економічному просторі можна зустріти і корпорацію - підприємство, що за своєю організаційно-правовою формою є акціонерним товариством, і корпорацію – об'єднання підприємств, що за організаційно-правовою формою є товариством з обмеженою відповідальністю. Питання ідентифікації, відповідного розмежування функцій і повноважень, особливостей регулювання та стимулювання діяльності корпорацій потребує додаткового дослідження.

Метою статті є проведення дослідження особливостей створення та функціонування діяльності корпорації як виду об'єднання підприємств в економіко-правовому просторі України.

Виклад основного матеріалу. Корпорації згідно класифікації державного комітету статистики [1] відносяться до об'єднань юридичних осіб, куди також входять асоціації, консорціуми, концерни, інші об'єднання юридичних осіб. Кількість суб'єктів ЄДРПОУ в Україні станом на 1 жовтня 2010 р. складало 1 247 872 штук, з них 3118 асоціацій, 866 корпорацій, 390 концернів, 88 консорціумів, та 11652 інших об'єднань юридичних осіб [2]. В загальній структурі суб'єктів ЄДРПОУ в Україні об'єднанням юридичних

осіб на 01.10.2009 р належить лише 0,5%. В 1997 р. цей показник складав 0,6%. За період 1997-2009 рр. значних коливань в структурі суб'єктів ЄДРПОУ не спостерігалось [3]. Таким чином, наведені показники свідчать про повільний хід процесів об'єднання підприємств в Україні.

Однак прес-релізи, інформаційні повідомлення та статті, що можна зустріти у вітчизняних бізнес-оглядах та аналітичних виданнях часто присвячені огляду діяльності підприємств, у назві яких є слова: «концерн», «корпорація», «консорціум», «холдинг». Але, як показують реалії, вітчизняні підприємства, що позиціонують себе як корпорації чи інші види об'єднань, не завжди створені та функціонують як такі. Слова «корпорація», «концерн», «консорціум» у назві вітчизняного суб'єкта господарювання також не засвідчують факт віднесення до відповідного типу об'єднання. З'ясуємо параметри віднесення суб'єкта господарювання до такого типу об'єднань як корпорація.

Відповідно до положень Господарського кодексу України [4], корпорація, як вид об'єднання підприємств і організацій, створюється на основі поєднання виробничих, наукових і комерційних інтересів, з делегуванням певних повноважень в діяльності кожного з її учасників до централізованого регулювання. Діяльність корпорації базується на принципах добровільного вступу і безперешкодного виходу з неї, рівноправності її членів, самофінансування, гласності і повноти інформації. Цілі і напрямки діяльності, а також повноваження корпорації в цілому та її центру визначаються установчим договором та статутом. При цьому визначаються функції виробничо-комерційної діяльності та управління справами корпорації в межах наданих їй повноважень. У той же час, корпорація, як самостійний суб'єкт господарювання має повну виробничо-господарську самостійність і може здійснювати будь-які види господарської і комерційної діяльності, не заборонені законодавством.

Слід відмітити, що корпорація серед інших форм інтеграції, відповідно до вітчизняного законодавства, вирізняється ступенем централізації окремих функцій. Делегування окремих повноважень для централізованого їх виконання у корпорації протиставляється повній централізації. Це означає, що виконання однієї функції корпорацією передбачає неучасть і невтручання в інші сфери виробничо-комерційної діяльності її учасників. Це може бути організація реалізації готової продукції підприємств і доведення її до споживача, матеріально-технічне постачання головних видів сировини чи важливих комплектуючих вузлів і деталей, постачання технологічного обладнання та його технічний сервіс і т. ін.

Основною метою створення корпорації все ж являється консолідація виробничо-господарської діяльності підприємств, координація зусиль у розв'язанні складних технічних, фінансових, соціально-економічних завдань, забезпеченні захисту спільних інтересів, кооперуванні у випуску продукції тощо.

Слід зазначити, що підприємства та організації, що входять до складу корпорації, зберігають права юридичної особи, повну фінансову незалежність і виробничо-господарську самостійність. Вони мають право повертати делеговані повноваження в порядку, зумовленому засновницькими документами, добровільно вийти з корпорації, мати інші права, закріплені законом або засновницьким договором.

У той же час, створена корпорація користується господарськими правами і правами юридичної особи, має самостійний баланс, рахунки в банківських і кредитних установах, печатку зі своїм найменуванням і т. ін. Вона має власне майно, одержане від учасників, несе самостійну майнову відповідальність за своїми зобов'язаннями. Як впливає з аналізу положень законодавства [4], підприємства не відповідають за зобов'язаннями створеної корпорації, а корпорація — за зобов'язаннями своїх учасників, якщо інше не передбачено засновницькими документами. Кошти корпорації формуються із вступних і членських внесків її учасників, цільових фондів і коштів, об'єднаних членами корпорації для фінансування спільних заходів. Одержаний прибуток використовується для створення фондів корпорації: резервного фонду, фонду розвитку виробництва, соціального розвитку та інших — для подальшого використання і досягнення спільних цілей корпорації.

На теперішній час корпорації, як вид господарських об'єднань підприємств, достатньо поширені в будівельній, машинобудівній, фармацевтичній, хімічній та інших галузях. Одночасно збільшується і кількість так званих бізнес-груп в економічному просторі України. Так, в склад підприємств, що випускають продукцію під торговельною маркою «Олком», входять Мелітопольський міський молокозавод, Київський маргариновий завод. Харчові підприємства іншого спрямування – олійно-жирові – Мелітопольський олійно-екстракційний завод, Мелітопольський елеватор, Мелітопольський консервний завод – ще в 90-х роках утворили промисловий холдинг. Ці об'єднання фінансово допомагають один одному, налагодили ланцюг внутрішньо-холдингового постачання сировини, мають змогу агресивно лобіювати свої інтереси в органах влади та на ринках збуту. При чому форма юридичного існування кожного з підприємств, що входить до об'єднання – незалежна юридична особа у вигляді ТОВ або ПАТ [5]. Відповідно, при ідентифікації даних підприємств в органах статистики вони розглядаються як незалежні юридичні особи, а не як господарське об'єднання.

Висновки та перспективи подальших досліджень. У сучасних умовах господарювання створення об'єднань підприємств забезпечує зниження транзакційних витрат, оптимізацію організаційної структури бізнесу, диверсифікацію діяльності, можливість залучення необхідних фінансових ресурсів та концентрації на пріоритетних напрямках виробництва та НДДКР для експансії на нові сегменти ринків

Проведений аналіз показав, що доцільність вітчизняної бізнес – групи позиціювати себе як корпорація обумовлена створенням іміджу великої могутньої компанії. Однак корпорація, як об'єднання підприємств, відповідно до закордонної практики має вести консолідований баланс. Але в Україні на законодавчому рівні об'єднання підприємств, що ведуть асоційований бізнес, не мають ніяких пільг в оподаткуванні, ведення консолідованої звітності потребує не тільки досвідчених фахівців, але й додаткових витрат, тому підприємства не зацікавлені у легалізації своїх «корпоративних відносин».

Інтеграція ж підприємств у бізнес-групу, відношення в якій обумовлені статутом створеної корпорації уможлиблює надання допомоги збитковим підприємствам, які незамінні в загальному технологічному ланцюжку, що сприяє зменшенню кількості збиткових підприємств в економіці. Високі адаптаційні можливості структур з розвинутими кооперативними зв'язками досягаються за рахунок співробітництва та розподілу ризику між підприємствами. Завдяки наявності усталених зв'язків вони мають можливість подолати дефіцит ресурсів, що має місце при кризових процесах сьогодення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.rada.te.ua/p_c_publications/view/228
2. Відповідь Державного комітету статистики на запит МІДМУ «КПУ» №12 від 01.10.2010 р. «Інформація про кількість суб'єктів Єдиного державного реєстру підприємств та організацій України (ЄДРПОУ) за галузями економіки та організаційно-правовими формами господарювання (асоціація, корпорація, консорціум, концерн, інші об'єднання юридичних осіб) станом на 01.10.2010 р.».
3. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://torrents.net.ua/forum/viewtopic.php?t=255697>
4. Господарський кодекс України // Голос України. — 2003. —14 березня. — № 49.
5. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/eui/2010_2/10rmmumk.pdf